

Kršćanska vjera nije svjetonazor, nego način života – kršćanska vjera je ljudsko egzistiranje na božanski način

S dr. sc. Tončijem Matulićem, u povodu njegove nove knjige »Nevjera i vjera u četiri oka. Maske bogova u svjetlu vječne mladosti Božjega lica«, razgovarala je Marijana Jakovljević

U povodu Godine vjere nastala je nova knjiga dr. sc. Tončija Matulića, dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Nevjera i vjera u četiri oka. Maske bogova u svjetlu vječne mladosti Božjega lica*, u izdanju Glasa Koncila. Imala je tri predstavljanja u Zagrebu te po jedno u Splitu i u Nerežišćima na otoku Braču. Njezin naslov uzet je za naziv prve ovogodišnje tribine iz ciklusa *Zajednički vidici* u organizaciji Ureda Zagrebačke nadbiskupije za vjeronauk u školi.

Osvjetljavajući društveno i crkveno okruženje u kojemu se nalazimo te kritički ga sagledavajući u svjetlu vjere i Božje riječi, autor daje priliku za susret i dijalog vjere i nevjere, dviju sestara, lica i naličja iste stvarnosti.

Knjiga se sastoji od devetnaest poglavlja raspoređenih u pet cjelina s *Uvodom* i *Umjesto zaključka*, te na kraju trima kazalima: biblijskih mjesta, imena i pojmova, bilješkama o piscu i tekstovima, te sažetku na engleskom jeziku, a sve to ukupno na 612 strana.

U knjizi se vrlo često referirate na biblijske navode, a moto svakoga poglavlja također je iz Svetoga pisma. Koju poveznicu između Božje riječi i (ne)vjere želite istaći?

Ističe se ona poveznica koja je vlastita i jedina vjerodostojna. Starozavjetna vjera potvrđuje se uvijek i u odnosu na nevjeru koja je redovito označena kao idolatrija ili štovanje lažnih i stoga nepostojećih bogova. Novozavjetna vjera slijedi također taj smjer potvrđivanja, ali u još dubljem kontekstu ističe dimenziju sjene, kušnje i sumnje kao neuklonjivih pratiteljica vjere. Nevjera je sjena vjere. Duhovna borba protiv nevjere nije samo borba protiv samoproglšenih lažnih bogova, tj. idolatrije, nego je i unutarnja borba protiv zavodljivosti kušnje, sumnje i nesigurnosti. To izvrsno pokazuje usklik nepoznatoga muškarca koji je od Isusa tražio da mu ozdravi sina: »Vjerujem! Pomozi mojoj nevjeri!« (Mk 9, 24).

Na početku svakoga od pet dijelova knjige nalazi se poveći navod iz pastoralne konstitucije »Gaudium et spes«. Zašto?

Iz nekoliko razloga. Prvo, spomenuta konstitucija otvoreno govori o fenomenu nevjere ili ateizma smatrajući ga nečim novim, ali i ne baš spojivim s najdubljim smislom dostojanstva ljudske osobe. Drugo, konstitucija daje i smjernice za djelovanje Crkve u suvremenome svijetu, a jedna smjernica tiče se i dijaloga. Dakle, Drugi vatikanski koncil Crkvu poziva na dijalog i s nevjernicima. Treće, značajka konstitucije je i teološko prepoznavanje znakova vremena i njihovo tumačenje u svjetlu evanđelja pa je sasvim primjereno smatrati fenomen masovne nevjere znakom vremena te ga je u tom smislu potrebno podvrgnuti temeljitoj teološkoj analizi i prosudbi u svjetlu evanđelja i kršćanskoga nauka. Četvrto, konstitucija poziva sve ljude dobre volje, dakle podjednako i vjernike i nevjernike, da zajedno surađuju na izgradnji boljega svijeta. Prijeko je potrebno napraviti razliku između ljudi s dobrom voljom i onih s lošom voljom. Jer, zlovolju u ljudima treba raskrinkati i demaskirati pa potom pokazati da ispod maske iza koje se skrivaju stoji zapravo lažno božanstvo, zvalo se ono scijentizam, ekskluzivni humanizam ili radikalni individualizam. To su razlozi zbog kojih se na početku svakoga dijela knjige nalazi tekst preuzet iz pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*. I to ne bilo koji tekst, nego upravo onaj u kojemu konstitucija govori o fenomenu ateizma ili nevjere.

Zanimljivu usporedbu između razumijevanja nevjere i vjere, kao dviju sestara koje su se našle u džungli i na pučini oceana, iznijeli ste na tribini istoimenoj kao i Vaša knjiga. Što to o njima, nevjeri i vjeri, govori? Koliko se one razumiju?

Jezično gledano jedna je negacija druge. Po tome se uopće ne razumiju. Ali stvari u životu ne stoje tako jednostavno. Vjera nije nužno negacija nevjere nego može biti, a stvarno i jest, njezina neuklonjiva sjena i otvorena provokacija. Vrijedi i obrnuto. Tamo gdje postoji spremnost na dijalog, nevjera i vjera mogu uzajamno razgovarati jer ni jedna ni druga ne mogu podastrijeti na stol razloge svojega postojanja. Vjera pretpostavlja bezuvjetno predanje Bogu. A nevjera? I ona zahtijeva bezuvjetno predanje, jer se drukčije ne bi mogla potvrđivati kao nevjera. Ključno pitanje tiče se toga čina predanja. Komu ili čemu se čovjek predaje nevjerom? Je li to čemu ili komu se predaje uopće dostojno čovjekova uzvišena poziva i njegova nepovrediva dostojanstva? Vjernik se vjerom predaje Bogu, i to je jasno. Pored toga, sasvim je nešto drugo kada vjernik i nevjernik, kao ljudske osobe u zajedničkome prostoru života, međusobno surađuju i rade na izgradnji boljega svijeta. U takvim se uvjetima susreću ljudi, pri čemu nije presudno je li tko vjernik ili nevjernik, nego je li tko kao čovjek otvoren za suradnju na planu izgradnje boljega svijeta. Ni to nije posve ravnodušno prema nosivoj vjeri i nevjeri, jer tada stojimo pred pitanjem o viziji čovjeka i društva koje se želi izgrađivati. Time zaključujemo da su nevjera i vjera zaista

kao dvije sestre koje imaju zajedničkoga roditelja, ali tako su različite da jedna drugu isključuju. Zajednički roditelj im je prijeka potreba bezuvjetna predanja, što ga zahtijevaju podjednako i vjera i nevjera. Različite su po tome što jedna drugoj predstavljaju radikalnu kušnju, suprotnost, pa sve do međusobne negacije. Među njima je moguć sporazum samo u odnosu na ljudske muke u činu vjerovanja i u činu nevjerovanja. Među njima nije moguć nikakav sporazum u odnosu na sadržaj kojega se vjerom ili nevjerom prihvaća jer tu stojimo pred pitanjem o istini. Ne mogu istodobno obje biti u pravu, odnosno pozivati se na istinitost svojega iskaza. U temelju svega postoji jedna jedincata istina, a dočim držimo da postoji ta jedna istina, zajedno s time kažemo da je vjera u pravu u odnosu na nevjeru. Vjera pretpostavlja istinu. Nevjera pretpostavlja da je vjera u krivu.

Kako dolazi do susreta vjere i nevjere u današnje vrijeme?

Prvo se susreću u tome što svatko tko vjeruje nosi sa sobom i sjenu nevjere. To su kušnje i sumnje koje nisu samo privilegij nas običnih vjernika, nego su to iskustva i mistika i svetaca. Što god su bliže Bogu, što god je viši stupanj svetosti, to su i bliži sumnjama i kušnjama, imaju više sumnjâ i kušnjâ. To je neupitna činjenica. Drugi vid je to što živimo u vremenu masovne kulturne i društvene pojave nevjere. Mnogi se izjašnjavaju u raznim oblicima nevjere: agnosticima, nezainteresiranim, ateistima, materijalistima, ravnodušnim... Dakle, to nije nešto sporadično, tek negdje na rubu, nego je postalo dominantno. I to nije pitanje samo na osobnoj razini. Treći vid je koliko vjera u Boga utječe na cjelokupan ljudski život, na oblikovanje ljudske egzistencije danas.

Znači li to da je nevjera postala masovna pojava?

Da, u drugom vidu imamo da je nevjera postala masovna pojava i da mnogi javno govore da ne nalaze razloga za vjerovanje ili čak govore o tome da je vjerovati djetinje, da je priznavati Boga iznad sebe prevladano. Osjeća se na društveno-kulturnoj ravnini kako se nevjerom ljudi hvale, ističu kao svoj stav i pored toga što se još mnogo ljudi izjašnjava da vjeruje, pohađa obrede, većina djece se krštava, većina brakova se sklapa u crkvi, a sprovod bez svećenika je postao rijetkost itd. Ali vidimo da vjera, izvan toga tradicionalnoga, kao folklor, i obrednoga, kao pobožnost, nema odlučan utjecaj na oblikovanje čovjekove egzistencije. Takva vjera ne samo da ostaje, kako se to ponavlja na društvenoj razini, doslovce privatna stvar, nego se na osobnoj razini pokazuje nezrelom i nedoraslom za cjelovito oblikovanje ljudske egzistencije. Vjera koja ne zahvaća u sva područja života i djelovanja zapravo je vjera koja ne zahvaća ni u šta. Crkva to pokušava nadoknaditi pobožnostima, čime se izlaže opasnosti da se vjeru svede na pobožnost, a time je se zapravo negira. Pobožnost hrani vjeru, no vjera nije pobožnost, odnosno nije samo pobožnost, nego je sav život. Vjera

oblikujući prožima i prožimajući oblikuje cjelokupnu ljudsku egzistenciju. Vjera se ne živi samo od pobožnosti do pobožnosti, nego se živi dvadeset i četiri sata na dan. Od vjere treba živjeti da vjera može zadobiti konkretan egzistencijalan oblik života, oblik kojega smijemo nazvati kršćanska egzistencija.

Što učiniti da se to ostvari?

Mi se, deklarirani vjernici, moramo temeljito preispitati jesmo li u vjeri, a to znači u Isusu Kristu kao Začetniku i Dovršitelju naše vjere. U odnosu na društvo imamo smjer što nam ga je zacrtao Drugi vatikanski koncil, a to je dijalog sa suvremenim svijetom koji bitno uključuje dijalog s nevjerom. Ali, da vjernik može s nevjerom dijalogizirati, treba biti načistu s vjerom na osobnoj i eklezijalnoj razini.

Potom valja svjedočiti vjeru, zar ne?

Da, vjera uvijek podrazumijeva da ju se svjedoči na evanđeoski način jer samo tako ona zahvaća cijelu egzistenciju i čini je autentično kršćanskom. Isus je rekao: *Ja sam Put, Istina i Život*. Mi stalno ponavljamo: *Isus je naš Put, Istina i Život*. Potrebno je da rečeno pretočimo u život. Od male je koristi pozivanje na to kako je bilo prije stotinu ili dvjesto godina. Danas je presudno da u središte života stavimo Onoga koji je predao samoga sebe iz ljubavi za naše otkupljenje i spasenje. Nitko drugi to nije učinio za nas doli Sin Božji jedini. Njega trebamo nasljedovati. U tome je ključ ne samo obnove naše vjere, nego u tome vidim i ključ rješenja same nevjere koja je često nastajala i nastaje kao pobuna protiv nedosljednosti života vjernika i protiv iskrivljene slike Boga koju iznose.

Koje sve maske danas ima nevjera?

O, danas ih ona ima mnogo i često su umiljate! Nevjera se čak nameće kao fino ugladeni *jet set*. Nevjera je i kad se apsolutizira pravo na osobno mišljenje bez pitanja o istinitosti i objektivnosti mišljenja otvorenoga za kritiku i samokritiku. Čovjek može misliti i gluposti, pa neka mu bude, ali nitko nema pravo glupost nametati kao normu života. Nevjera također poprima različite umiljate maske obojane samozvanim naprednim i zrelim obilježjima. Nevjera se često zaogrće biranom retorikom demokracije i ljudskih prava, pluralizma i tolerancije, a iza te retorike se često skriva volja za moć i perfidno kamuflirano nasilje nad neistomišljenicima. Nevjera, nadalje, danas nosi fino skrojeno odijelo radikalnog individualizma, hedonizma i ekskluzivnoga humanizma koji ispod sebe skrivaju otvorene tendencije metafizičkoga i etičkoga relativizma. Takav je relativizam predvorje ili, slikovito rečeno, svlačionica nihilizma. Sve su to pomalo pompozni i bremeniti pojmovi koji poprimaju smisao i značenje suvremenih idola. Idolatrija je uvijek idolatrija, a smjenjuju se samo idoli ili njihove maske.

Suvremeni idoli s lijepim i umiljatim maskama odlikuju se podmuklošću koja ih tjera da se grčevitim govorom i nastupom hvataju za ljudska prava i slobode, za znanstveno dokazano, za društveni napredak, za društveni pluralizam i toleranciju. Sve su to vrijednosti dostojne čovjeka, no njihovo iskrivljavanje dovodi do stvaranja novih idola i vodi u idolatriju. Ukratko, idolatrija nije dostojna čovjeka jer čovjeka ne može osloboditi laž i obmana, nego samo istina pa stoga i posvemašnja otvorenost istini koju valja neumorno tražiti. Jasno je da nisu problem ljudska prava kao takva, nego kada se ljudskim pravom naziva nešto što nema temelja u ljudskome dostojanstvu. To je problem. Ljudskim se pravom hoće potvrdivati nešto što se iz perspektive cjelovitoga shvaćanja ljudske osobe otkriva kao protuljudsko, štetno za čovjeka i njegovu budućnost.

U knjizi je riječ i o oštrom dijalogu 1960-ih i 1970-ih godina u prošlomu političkom sustavu. Je li moguć takav dijalog danas u demokraciji?

Imamo svjedočanstva da je dijalog nevjernika i vjernika u bivšem režimu bio živahan, dinamičan, pogotovo s naše crkvene strane. Nakon demokratskih promjena došli smo na svoje pa se ubrzo otkrilo da se prije ulazilo u dijalog s nevjernicima, tj. marksistima, iz ipak kakva podređena položaja. Nakon demokratskih promjena nestao je ne samo takav dijalog, nego su odjednom nestali i nevjernici. Činilo se da su svi preko noći postali vjernici. O tome je živo svjedočio i pokojni Željko Mardešić, jedan od aktivnih sudionika crkvenoga dijaloga s nevjernicima u bivšem režimu. Vidimo u novije vrijeme: ne samo da nisu svi postali vjernici, nego da uopće nisu nestali svi nevjernici. Nevjera je opet postala »popularna«, ali sada njezini nositelji nemaju grižnju savjesti kao njihovi djedovi i očevi koji su većinom prošli kroz iskustvo zločina protiv svojih neistomišljenika. Sad se polako otrježnjujemo, a za otrježnjenje nam nisu trebala dva ili tri naraštaja, nego sve to osjećamo na vlastitoj koži pa stoga imamo prilike i postaviti pitanje i o učinjenim propustima na planu crkvenoga pastoralna od državne samostalnosti do danas.

Kakav nam je dijalog sada potreban?

Etički dijalog! Na prvom mjestu i bezuvjetno trebamo se poštivati kao ljudske osobe, međusobno se uvažavati, priznati jedni drugima da uživamo apsolutno i nepovredivo ljudsko dostojanstvo, da posjedujemo temeljna i neotuđiva ljudska prava i slobode. Na tome sigurnom etičkom temelju možemo zapodjenuti dijalog. To sam naučio od pokojnoga Mardešića koji je govorio kako je ulaskom u dijalog s marksistima uvidio da pred sobom nema zvijeri, nego obične ljudske osobe poput sebe. Ulazak u dijalog s onim koji drukčije misli i drukčije vjeruje ne znači ulazak u proces uzajamnog uništenja do konačnog istrebljenja. To ne bi bilo evanđeosko svjedočanstvo dijaloga. Ulazak u dijalog već je svjedočanstvo da poštujemo bezuvjetno svačije ljudsko dostojanstvo, svačije temeljno ljudsko

pravo na slobodan izbor vjerovanja i, dakako, nevjerovanja. Naravno, vjernika na dijalog potiče i pokreće istina, točnije Istina koju želi podijeliti s drugima, ali ne na silu nego prijateljski i dragovoljno. Istina se ne nameće drukčije doli snagom same istine, poučava nas Koncil. Stoga je važno da zaokupljenost istinom u dijalogu s nevjernicima ne razori istinu njihova nepovrediva ljudskog dostojanstva. Tako nam se dijalog s nevjernicima ne otkriva samo kao nalog i zadaća, nego pogotovo danas, kao iznimno zahtjevan evanđeoski nalog i odgovorna kršćanska zadaća za koje se treba pripremiti odgovorom na početno pitanje: Jesmo li u vjeri, što znači u Isusu Kristu Začetniku i Dopravitelju naše vjere?

Zašto pogotovo danas?

Zbog jednostavna razloga da se pokaže kako je nevjera stalna pratiteljica i tamna strana vjere u smislu kušnje, sumnje i neshvaćanja. Ali i da se pokaže kako je vjera stalna pratiteljica i nevidljiva strana nevjere. Nevjera kao objektivna činjenica ne može postojati bez vjere. U tom smislu kvaliteta nevjere nevjernika ovisi o kvaliteti vjere vjernika. Ona, uvjetno rečeno, parazitski živi od vjere koju odbacuje, niječe ili je ravnodušno promatra. Vjera pak ne živi od nevjere, nego od božanske milosti i Duha Svetoga koji nas čine dionicima božanske naravi i života. Stoga što god je vjera površnija i djetinjastija, to postaje bolja hrana nevjeri. Razmislimo malo o tome. Usto valja reći da i onaj tko kaže da ne vjeruje mora povjerovati u nevjeru, to jest u to da ne vjeruje u Boga iznad sebe kao svoga Stvoritelja pa je stoga izložen potvrđivanju svoje vjere kao osobne nevjere. Zbog toga je opravdano pretresti narav i sadržaj vjere nevjernika. Dakle, i nevjernik vjeruje jer drukčije ne bi mogao biti nevjernik, pogotovo ne uvjereni nevjernik. Nevjernik stoga, sve i da hoće, ne može pobjeći od pitanja je li mu vjera istinita ili lažna. Objava Boga Oca Gospodina našega Isusa Krista učinila je to pitanje presudnim za naše razumijevanje odnosa vjere i nevjere.

Kada mi kršćani vjernici kažemo vjera, mislimo na vjeru u Boga. Ali to nije ista vrsta vjere u kontekstu nevjere koja u nešto vjeruje.

Da, zato je važno napraviti pravu distinkciju. Cijela naša egzistencija počiva na vjeri, povjerenju. Ona je bez toga nepojmljiva. Od najbanalnije do najslabije stvari u životu traži se vjera, odnosno povjerenje na kojemu se oslanja osobna vjera. Neshvatljivo je postojanje bez vjere kao povjerenja koje, ipak, nije samo puko povjerenje radi povjerenja, nego bezuvjetno prihvaćanje života i odnosa u njemu. Prihvaćamo mnogo toga što nismo ni vidjeli ni dokazali. Bezbrojne stvari uzimamo zdravo za gotovo s povjerenjem. Vjerujemo u ljubav, a nitko je nikada nije vidio. To ne znači da ne postoji, nego da se ljubav osjeća, i ako se osjeća ne znači da manje vrijedi i da je manje važna od onoga za što se gordo kaže da je znanstveno dokazano. Osim toga, mi imamo povjerenja u znanstvenike, liječnike, učitelje, vozače na cesti – da će nam prenijeti samo

istinu, da će nam iskreno pomoći, da nas neće unesrećiti. Sve to silno povjerenje jednostavno nosi život i pruža jamstvo da život ima smisla. Ali kada želimo dokraja teološki precizirati vjeru, tada kažemo da je vjera na prvom mjestu vjera u Boga kao apsolutno transcendentno i duhovno biće koje nije neka puka kozmička sila ili energija, nego Stvoritelj naš i Spasitelj koji nas ljubi i čuje naše molitve. Tajna Boga trojstvene ljubavi Oca i Sina i Duha Svetoga potkrjepljuje našu vjeru da ne vjerujemo u Boga vječne dosade i samoće, nego u Boga vječne dinamike, u smislu božanskoga rađanja i vječnoga zajedništva, u smislu triju božanskih osoba.

Najjednostavnije, nevjera na kraju kaže: *Život nema smisla*. Vjera od samoga početka tvrdi da život ima smisla. Činiti dobro, ljubiti, žrtvovati se za druge, imati povjerenja, tražiti istinu – sve to ima smisla, jer ljudski život nije puka slučajnost nego plan Božje ljubavi i mudrosti. Koliko blagodati i koristi doživljavamo svaki dan samo zato što imamo vjere, što osjećamo da smo nošeni na ramenima Dobroga Pastira. Da bismo pročišćivali odnos između nevjere i vjere prijeko je potrebno jasno poznavati što vjera nije, a što nevjera jest, ali i obrnuto.

Vjera i nevjera našle su se na poslijepodnevnom razgovoru u Vašoj knjizi, ali i u Vama i kroz Vas.

Treba imati na umu da konkretan život nosi stalnu potrebu razgovora među njima, od obitelji preko škole do radnoga mjesta i ulice. U knjizi nevjera i vjera prvo razgovaraju u meni, u mojoj duši. One razgovaraju kroz mene. Razgovaraju u meni jer ja vjerujem, njegujem milosni dar vjere, Božju blizinu i zauzetost u svojem životu. Živim iz milosnoga dara vjere danog mi od Boga po Crkvi. Vjeru nosim u sebi, ali nisam imun od sumnji, kušnji, tamnih strana vjere, a to znači od nevjere. Nisam imun ni od osobne slabosti vjere koja me vodi u nevjeru. One same u meni razgovaraju. U knjizi donosim iskustva kušnje nevjere sv. Terezije od Maloga Isusa koja su uvjerljivija negoli da sam ja zapomagao o svojim sumnjama i kušnjama. Ona je ipak crkvena naučiteljica pa su stoga njezina iskustva moćnija i poučljivija. Iskustvo kušnji pomaže da čovjek shvati kako nije gospodar vjere, jer joj nije ni začetnik ni dovršitelj, da shvati kako treba biti skroman i ponizan u vjeri koju je primio pa je može i izgubiti. Upravo tako, vjeru možemo izgubiti ako s vjerom ne postupamo kako samo vjera zahtijeva. Vjera se ne može zapovjediti, ona se može samo primiti na dar.

Moraju li povod za dijalog među ljudima različitih svjetonazora, vjerovanja, područja biti konkretna životna situacija, problemi...?

Točno, konkretan život s konkretnim izazovima. Dijalog nevjere i vjere nije kabinetska izmišljotina nego elementarna egzistencijalna, a danas već i kulturna i društvena potreba. Naravno da je važno susresti ljude koji imaju dobru

volju razgovarati. A to i jest najveći problem. Nitko ne zove i ne traži da se javno zapodjene dijalog nevjere i vjere. Stječe se dojam da je suvišan, ali nije. Izgleda da je sve već razvrstano i da se nema o čemu razgovarati. Iz osobnog iskustva svjedočim da je to krivo. Apsolutno se o svemu može razgovarati, a pogotovo o tako važnim pojavama kao što su nevjera i vjera u životu pojedinca i zajednice.

U knjizi dolazi više do izražaja kritički, a katkad i polemički odnos nevjere i vjere, upravo zbog suvremenog stanja masovne nevjere koja je često opterećena zlom voljom i lošim namjerama. Ali ako čovjek pomnije čita knjigu, bit će mu jasno da ima tu kritičkoga i polemičkoga i sa samom vjerom, dakako vjerom u vjernicima, posebice kako se vjera svjedoči i posreduje danas.

Što učiniti u Godini vjere?

Mislim da se prvo treba vratiti izvornom iskustvu vjere i doživjeti vjeru, a to znači živoga Boga. Treba poraditi da nam vjera pomogne prodrijeti do stvarnosti koju vjerom prihvaćamo te da obnovimo to iskustvo jer samo nas ono može ponijeti. Neće nas ponijeti ako naučimo napamet cijeli Katekizam, pa čak i ako letimice pročitamo cijelo Sveto pismo, nego će nas ponijeti ako doživimo, ako iskusimo Božju blizinu i živoga Boga u najdražemu bratu i prijatelju Isusu, Sinu Božjemu.

No kako doživjeti to iskustvo vjere?

Vjerom. Treba prihvatiti Božju riječ i povjerovati joj. I još jedan korak dalje i dublje i šire i više. Treba prihvatiti Riječ tijelom postalu – Isusa Krista – i povjerovati joj. Kada kažemo da Boga ljubimo, tada nam treba zaigrati srce. Tomu prethodi iskustvo Božje ljubavi prema meni koje se stječe poniranjem u tajnu Kristove patnje, smrti i uskrsnuća. Boga ćemo doživjeti cjelovito kada mu se posve predamo, izručimo. Naravno, tu je molitva, Božja riječ, sakramenti, zajednica, zajedništvo, ali Boga treba uistinu doživjeti, vjerom ga »dodirivati«. Problem je što mnogi kažu da imaju vjeru, a ništa ne doživljavaju. Nedostaje im iskustvo vjere. Taj doživljaj i iskustvo omogućuju da Boga susrećemo posvuda, da s njime hodimo kroz život, da shvatimo kako smo zapravo na njegovim ramenima. Iskustvo Boga radikalno utječe na promjenu života: Bog je uistinu na prvom mjestu, Bog je temelj na kojemu stojimo, na tome temelju gradimo svoj život, međuljudske odnose, poglede – to je ključno. Kršćanska vjera, dakle, nije svjetonazor, nego život, odnosno način života. Kršćanska vjera je ljudsko egzistiranje na božanski način.

Može li u tome pripomoći i Vaša knjiga?

Možda može knjiga malo pomoći, poglavito teologiji i intelektu sklonijim vjernicima. Knjiga nije samo dijagnosticiranje stanja svijeta u kojem živimo i

stanja naše vjere i Crkve. Ona itekako otvara putove osobne i eklezijalne obnove vjere. Knjiga može ući s njima u dijalog. Ona je teološki uradak, teološko promišljanje, teološko istraživanje koje je u službi vjere pojedinca i zajednice. Vjera teologu ide kroz razumijevanje, intelektualno produbljivanje. Vjera i razum su u uzajamnom djelovanju da bi se bolje osvijetlili, bolje pokazali u čemu je pravi smisao i prava narav i vjere i razuma. Išao sam za dubljim, temeljnim promišljanjem odnosa nevjere i vjere. To je zapravo temeljni smisao i poruka knjige. Bilo bi mi jako stalo da dođe do čitatelja, ali ne samo vjernikâ nego i do nevjernikâ, da promišljanja iz moje nutrine dođu do nutrine čitateljâ i tako se uspostavi plodan razgovor na daljinu.

Na kraju knjige pišete i o utjesi vjere. No je li ona doista primjenjiva na svakoga čovjeka, i vjernika i nevjernika, ili je nevjernicima ipak bliži čovjek koji ih tješi?

Utjeha vjere je primjenjiva na sve ljude bez razlike jer svako ljudsko biće ima potrebu za utjehom koja nije samo privremena i prigodna nego pruža utočište u kojemu se susreće sa smislom ljudskoga postojanja – utjeha koja poručuje da nismo slučajno na svijetu, nego smo željena i ljubljena bića kojima je namijenjen život i blaženstvo koji nemaju ni kraja ni početka. Jedino to može čovjeka posve utješiti na način koji odgovara čovjekovu uzvišenu pozivu i dostojanstvu. Sve male utjehe su samo utoliko vjerodostojne utjehe ukoliko svoj izvor imaju u Jednome koji nas tješi vječnom utjehom. Vjerom znamo da je to Bog koji nam se u Isusu Kristu objavio kao tješitelj malenih, poniznih i krotkih ljudi. Božja utjeha ne daje se na dekagrame, nego u izobilju. Ali za kušanje izobilja Božje utjehe potrebno je otvoriti srce. Za to se traži poniznost, a ne samodopadnost koja se daleko od očiju javnosti, primjerice, hrani sofisticiranim proizvodima farmaceutske industrije pa prema van glumata snagu i utjehu, a zapravo pred sobom imamo rasulo i razočaranje. To što svim ljudima treba utjeha, potvrđuje da čovjeka do srži može utješiti samo Jedan. Vjera nam kaže da je to Bog Otac Gospodina našega Isusa Krista.